

Week van 12 tot 18 september 1964

Een roman door
Abraham HANS

Nr. 13

ONZE WEKELIJKSE
AFLEVERING PRIJS 3 F

HET WOUD VAN HOUTHULST

Frans leeft... Gij hebt hem gezien... Och, Here toch! Waar Jozef?

Onze Wekelijkse Aflevering

Abonnementsprijzen : p. maand : 10 F : 3 m. : 30 F : 6 m. : 60 F : 9 m. : 90 F : 12 m. : 120 F

Postchequerekening nr. 88.61

Uitgeverij : J. Hoste N. V.

Em. Jacquainlaan 105, Brussel 1

Verantwoordelijke uitgever :

M. Stijns, Kunstlaan 20, Brussel 4

KORTE INHOUD

Martha Legem en Frans Hoornaert, huwen op de vooravond van de eerste wereldoorlog. Frans is opgeroepen en vertrekt dadelijk na de bruiloft. Bertha, haar jongste zuster bewaakt het kasteel van baron Zwever van Hooglinde die met zijn vrouw naar het buitenland is gevlucht. Bertha heeft ook een Duitser, Fried genaamd, beschermd.

De Duitse troepen bezetten het dorp en hebben de veldwachter Dezutter vermoord. Fried vervoegt de Duitse officieren. Boer Legem wordt, zoals Dezutter, door de Duitsers vermoord.

Maar hier blijft het niet bij. Weerloze burgers worden afgeslacht en huizen in brand gestoken. Intussen is Fried, de Duitser, door een aanbiddler van Bertha, Leon Wouters, gedood en begraven in de hof van de hoeve.

Verscheidene burgers zijn gevangen genomen en op het gemeentehuis opgesloten waar zij vol vrees hun verder lot afwachten.

's Anderendaags vallen nog vele burgers ten offer aan de bloeddorstigheid van de Duitse majoor. Na een dronkemanspartij op 't kasteel Hooglinde dat door Duitse officieren is bezet, vlucht Bertha met Leon Wouters naar diens hoeve.

Tot haar ontzetting stelt ze vast dat ze moeder gaat worden. Het kind is van de rijke Desmedt, die voor de Duitsers gevlucht is. Doker Deblauwe tot wie ze zich wendt voor hulp bespreekt de toestand met Bertha's zuster, Martha, en beiden zullen Bertha helpen de zware beproeving te doorstaan.

Vermits gij trouw onze wekelijkse Aflevering
leest, moet gij ook de Annie Hans Korte Roman
lezen... Iedere week een nieuwe titel :

DE LIEFDE KOMT EN GAAT...

Een volledige roman voor **SLECHTS 7 FRANK**

OVERAL VERKRIJGBAAR

• Nu hindert hij toch de andere zieken niet meer, zei de geneesheer. Het ganse lazaret was in opschudding.

• Hij zal 't niet lang meer maken, verzekerde Deblauwe. 't Is een vreselijk einde.

• Wat is er nu niet vreselijk .Dit kasteel is een hel !

• Ja. En waarom ?

• Voor Duitslands veiligheid, antwoordde de Duitse dokter wat heftig.

• Kom 't is beter, dat wij hier niet redetwisten.

Hij ging naar de Engelsen zien. Deze begroetten hem vrolijk. Deblauw sprak hun vriendelijk toe en keek de wonden na. Weer brulde het geschut. De slag woedde met onverminderde kracht voort. Toen de grijsaard zijn taak verricht had, kwam hij langs de kamer waar de majoor lag.

• Hij is dood, zei de Duitse dokter. We moeten het lijk kisten en naar Duitsland zenden. De majoor had zich de terugkomst te Berlijn anders voorgesteld.

• Is hij gehuwd ?

• Ja, en vader van twee dochters.

• Hoe is 't mogelijk !

• Waarom ?

• Dat een vader zich zo aangesteld heeft jegens weerloze burgers... ook vaders of moeders en kinderen.

• De Krieg !

Deblauwe verliet het slot. Hij had nu toch behoefte aan enige uren slaap. Op het voorplein was er enige opschudding. De chef van de vervoerdienst riep dat een der chauffeurs gedeserteerd was.

• Weer zo'n vervloekte Elzasser ! tierde hij.

Inwendig lachte de oude man.

• Wist ge maar hoe ! dacht hij.

Even toch moest hij naar 't dorp. Hij trad er 't gemeentehuis binnen. Jan Dierks stond weer met Fientje te praten.

• Dokter, hoe is het met majoor Lucifer ? vroeg hij.

• Dood !

• Jozef-Maria... is hij waarlijk dood ? Kan hij niet meer verrijzen, hernam de koster verheugend.

• Gelooft gij aan verschijningen en geesten, aan superstitie, voor een kerkelijk man ?

• Mijn gebeden zijn verhoord. O, ik heb er zoveel voor gelezen. En, hoe is hij gestorven ? En waar wordt hij begraven ?

• Dat weet ik allemaal niet en dat kan me niet schelen ook ! Hoe minder wij over hem spreken, hoe beter ! Fientje twee flessen van dezelfde wijn.

• Dokter is 't waar, dat gij uw groot huis gaat bewonen en dat Bertha Legein bij u komt dienen ? En dat ze gaat trouwen met Leon, die dus knecht wordt ?

• Waar ge allemaal belang in stelt, koster ! Is het nu een tijd om te komen ?

• God zij gedankt, ik kommeer nooit, hernam Jan Dierks wat beledigd. Maar ge zoudt groot gelijk hebben, als ge wat beter ging leven, en niet meer zo'n kluizenaar was.

Fientje bracht de wijn en Deblauwe liet de nieuwsgierige kosten even wijs en ging heen. Voor Desmedts woning stond Bauer, de kommandant van het dorp. Hij zag de geneesheer naderen en wenkte hem.

- Ja.
 - De majoor is dood? vroeg hij.
 - En nu zijt gij allen zeker zeer blij?
 - Waarom meneer?
 - Nu ja, omdat de majoor dood is. Maar ik heb zijn zaken overgenomen. Ik ken nu ook Loden en Nele, en Bertha Legein en alles wat hier gebeurt... Mijn plakaten vernield, een franc-tireur in 't bos en nu krijg ik weer nieuws, dat een chauffeur gedeserteerd is. Dat ze nu hier maar niet te vroeg lachen!
 - Er is heel weinig reden om te lachen, als de oorlog woedt, merkte de dokter op. De mensen zijn zeer treurig gestemd.
 - Ze zouden nog wel eens treuriger kunnen worden.
 - Toch ben ik overtuigd, dat u geen onschuldigen zult straffen. Wat kan bijvoorbeeld Steenhove er aan doen, als een uwer soldaten deserteert?
 - Juist alsof zo'n deserteur niet dikwijls door burgers geholpen wordt! Ze verbergen hem, geven kleren, voedsel, wijzen de weg. Maar als gij zo bezorgd zijt om uw dorp, waarom helpt ge dan niet die Loden overleveren? Zo'n kerel is een gevaar voor de anderen.
 - Moet ik hem dan opsporen? Heb ik waarlijk nog geen werk genoeg? En in gemoede mijnheer, zoudt gij eigen landgenoten overleveren?
 - Daar hebt ge het? Gij spant allen samen!
 - Er is nog een groot verschil tussen samenspanning en de weigering een landgenoot te verklikken.
 - Luister! Gij zijt een notabele van deze plaats. Welnu, druk het uw volk goed op 't hart, dat ik even streng kan zijn als de majoor die nu gestorven is.
 - Ik maan de mensen altijd tot kalmte aan.
 - Ik discuteer niet verder. Wij zijn hier om te bevelen!
- Deblauwe ging voort.
- Wist hij eens alles, de dokter zou ook wel tegen de muur geplaatst worden! mompelde hij.

Wat verder zag hij Jozef Lauwe, die naast een soldaat voortstapte.

- Is hij nog niet vrij? vroeg de geneesheer aan de soldaat.
- Neen...
- O, dokter, kunt gij bij de kommandant geen woordje voor mij doen? vroeg de arme burger.
- 't Zou niet helpen, jongen.
- Wat moet mijn arme moeder wel denken. En nu brengen ze me naar Hooglinde om doden te begraven.
- Ja, zei de Duitser, er gebeurt veel onrecht. Maar wij moeten doen wat er ons gezegd wordt. De krieg is vreselijk, ook voor ons. En 't kan nog lang duren!
- Jozef houd nu maar moed! troostte de dokter.

En de gevangene begreep zijn blik. Hij wist, dat hij op de grijsaard rekenen mocht.

• Uw man kan in Holland zijn, had Deblauwe tot Martha gezegd.

De dokter wist, dat er van over de grens gesmokkelde brieven gekomen waren en er zich in Nederland dertigduizend geïnterneerde Belgische soldaten bevonden.

De jonge vrouw had nu wat hoop, ofschoon ze telkens zegde, dat die soldaten slechts bij Antwerpen val in Holland gekomen waren en zij al lang te voren niets meer van Frans had gehoord.

• Wacht nog enige dagen en ik zal u helpen, beloofde de geneesheer.

• O, dat wachten valt me zo lang !

• Toch moet ge nu verstandig en redelijk zijn ! Als ze u aanhouden en naar Duitsland voeren, wat dan ? De veldslag loopt op zijn einde. Er zal meer rust komen, zo kan de moordery niet blijven voortduren. Er moet een onderbreking volgen. En dan heb ik minder werk en zal men mijn gangen zo niet afloeren. Nu komt men mij ieder ogenblik halen. Een reis naar Holland dient goed overlegd te worden, Martha !

Neen, zo kon de moordery niet voortduren. 't Regende dagen lang en door het slijk trokken steeds nieuwe troepen naar 't front, die er in de slachting geworpen werden. De militaire begraafplaatsen namen steeds groter uitbreiding en de transporten gewonden deden zelfs officieren als Bauer huiveren. Moedeloosheid en vrees greep de regimenten aan. De keizer kwam naar Vlaanderen. In het hoofdkwartier te Tielt ontsnapte hij nauwelijks aan een bomaanval. De aanwezigheid van de opperste krijgsheer moest de troepen aanvuren, doch de Britten, Fransen en Belgen streden met weergaloze moed, ofschoon zij zeer ver in de minderheid waren. Van Atrecht tot de zee stond een muur, die wel eens boog, maar niet week en waartegen de kracht van Duitsland te pletter liep. De vijand begreep het, dat hij voor een winterveldslag in Vlaanderen stond en nam daarvoor zijn maatregelen.

Op een avond kwam een stoet van vluchtelingen door de dreven van het Houthulstwoud. Op kruiwagens zaten gebrekkige grijsaards, stokoude moedertjes, zieken, mannen, vrouwen en kinderen zelfs droegen pakken en zakken, hun schamele have.

Deblauwe ontmoette hen en de mensen kenden hem wel.

• Mijnheer de dokter, riep de voorste, 't zal nu al gauw gedaan zij met het bos !

• Waar trekt ge heen ?

• Weg, op Gods genade ! Wij wonen aan de verste hoek van 't bos en deze achternoen kwamen de Duitsers ons zeggen, dat we verhuizen moesten.

• En we waren nog niet heel weg of ze zaten al bij ons binnen ! kloeg een vrouw. We kregen nog geen tijd om onze pakken te maken. We zijn nu wel grote dutsen.

• Maar waar moet ge heen ?

• Dat zullen de soldaten zeggen, die ons ginder volgen. We worden weggedaan als een bende moordenaars en dieven !

Deblauwe begaf zich naar de militairen en vroeg waar ze al die mensen brachten.

• Daar hebt ge niets mee te maken, vader, klonk het spottend. Zorg maar dat ge vlug weg zijt, of wij steken er u ook tussen.

De grijsaard oogde de ongelukkigen na. Het waren Boskanters, die aan de verste zoom woonden.

- Ja, dat is 't begin van 't einde, mompelde hij. Ons woud wordt in de oorlog gesleurd! Zij vandaag, morgen de anderen. 't Is of de dood van Dillen een profetie is!

De volgende morgen werd de geneesheer bij kommandant Bauer ontboden.

- Kent gij 't nieuw bevel? vroeg deze.

- Neen!

- Ha, ge stelt zo weinig belang in onze bekendmakingen!

- Ik ben vannacht op Hooglinde geweest en meende juist wat te gaan rusten.

- Ieder moet onze besluiten kennen. Ga naar de muur van 't gemeentehuis en lees het dan eerst!

- Maar kunt gij het mij niet meedelen?

- Doe wat ik u zeg!

Deblauwe vertrok. Voor een plakkaat stonden veel burgers, die nu plaats maakten voor de grijsaard. De bevelhebber maakte bekend dat hij honderdvijftig arbeiders nodig had, en deze opgeroepen zouden worden. Wie weigerde te komen, kreeg een strenge straf.

- Mensen, dat is hard, mompelde de geneesheer.

- Maar als ze niet gaan, zullen er weer wrede dingen gebeuren! voorspelde Jan Dierks, die er ook stond.

- Koster biedt gij u dan 't eerst aan, hernam Deblauwe.

- Ik, mijnheer de dokter? Maar wat peinst ge nu toch? Ik ben geen ambachtsman... Dat is niet voor mensen als ik bedoeld!

- Maar gij zijt seffens 't akkoord om anderen te zenden!

- Wat zal er weer gebeuren als men weigert?

- Ja, ieder moet weten wat hij doet! De bezetter is machtig. Maar als hij mij dwingt tegen mijn broederen te arbeiden, weiger ik.

De oude man keerde terug naar Desmedts woning, nog altijd de kommandatur.

- Hebt ge 't gelezen? vroeg de bevelhebber.

- Ja.

- En wat zegt ge er van?

- Eerst zou ik willen weten, welk een arbeid aan de mensen zal opgelegd worden.

- Werk voor ons, natuurlijk!

- Dan is het een schending van het volkenrecht!

De officier lachte.

- Ha, gij spreekt van volkenrecht?

- Daar geloven wij nog in en daarom ook heeft België de wapens opgenomen.

- Er is maar één recht nu, en dat is de wil van de Duitse militaire overheid. Begrepen?

- Neen, begrijpen doe ik het niet. Gij beweert, dat er in België franc-tireurs zijn en dat zij tegen het volkenrecht handelen! Is er dan wel een volkenrecht voor Duitsland, maar niet voor België?

- Hoor eens, ik heb u niet geroepen om te redetwisten!

- Gij vraagt me mijn mening.

- Ik kom u wat anders voorstellen. De burgemeester van Steenhove is dood en gij zult hem vervangen !

- Wat, ik burgemeester van Steenhove worden ?

- Ja.

- Ik heb van gemeentezaken geen verstand.

- Dat is ook niet nodig. De burgemeester is de uitvoerder van mijn bevelen.

- En verder heb ik werk genoeg. Ik ben in dienst van het Rode Kruis.

- Dat kan me niet schelen. Het een gaat best met 't ander samen !

- En dan nog iets !

- Nu ?

- Ik geloof wel in het volkenrecht en weiger bevelen uit te voeren, die er mee in strijd zijn. Ik handel nooit tegen mijn geweten, mijnheer !

- Dus, als ik u gelast tegen deze middag honderdvijftig werklieden te verzamelen, die voor ons in het bos moeten graven, weigert gij !

- Zeker en vast !

- Ook als ik u bedreig met verbanning naar Duitsland ?

- Ook dan nog ! Zelfs al wilde gij mij dood schieten. Duidelijker kan ik niet spreken, en bij God verklaar ik u, dat ik het meen ! Neen, ik zal geen mensen oproepen, om tegen hun eigen landgenoten te arbeiden. Er zijn vaders, wier zonen ginder strijden, er zijn mannen, die er broeders hebben.

- 't Is voor het front der vervloekte Engelsen ! Hoor eens, ik herhaal het u nogmaals, dat ik niet redetwist.

- Ik evenmin ! Over zulke punten valt niet te twisten !

- Dus gij weigert burgemeester te worden.

- Dag zeg ik niet.

- Ha !

- 't Ambt is niet geschikt voor mij. Maar kan ik mijn dorpsgenoten er een dienst mee bewijzen, dan wil ik het aanvaarden. Doch ik verzeker u, dat ik niets doe tegen mijn geweten en dus geen werklieden oproep. Integendeel, als burgemeester zou ik hun aanraden niets te doen tegen het volkenrecht !

Bauer werd rood van toorn.

- 't Is goed, ik wil u niet ! riep hij nijdig. Maar denk aan Max.

- De burgemeester van Brussel ?

- Ja, die zijn aanmatiging in Duitsland boet !

- De geest van Max zou ook de mijne zijn !

- Vertrek maar ! Ge zult nog van mij horen ! Of neen, gij vertrekt niet !

Ik hou u in arrest ! Ge zoudt de lieden kunnen opruien als een ander hen tot de arbeid oproept !

- Dus ben ik uw gevangene ?

- Ja.

- Ik protesteer !

- Daar geef ik niets om.

De bevelhebber belde een adjudant verscheen.

- Leid deze man in de kamer en laat hem bewaken.

Deblauwe ging mee. Kalm zou hij de gebeurtenissen afwachten, maar in weemoed dacht hij toch aan vele zieken, die zijn raad en hulp nodig hadden. De dorpsbevelhebber liet toen de sekretaris en Jan Dierks halen.

De soldaten brachten beide mannen mee...

- Mijnheer de kommandant, riep de kosten, ik heb gezegd dat ze moesten werken, maar ik zelf ben geen ambachtsman !

- Heb ik u wat gevraagd ?

- Neen, maar...

- Houd dan uw muil ! Luister, hier is papier, daar liggen pennen. Ik geef u beiden een half uur... Ge zult de namen opschrijven van honderdvijftig mannen en jongelingen, die geschikt zijn om te graven, te timmeren of te metselen. En is de lijst niet klaar, dan straf ik u !

- Maar mijnheer, zo begon de sekretaris een opmerking.

- Geen maar meer ! Ge hebt mijn bevel gehoord en werk nu !

- Ik doe het onder protest, hernam toch de ambtenaar. En ik zou daarvan een bewijs willen hebben.

- Dat kunt ge krijgen.

- Ik ook, zei nu Jan Dierks.

- Gij ? Neen, gij hebt zelf bekend, gezegd te hebben, dat de mensen moesten werken.

De bevelhebber schreef enige regels, sloeg een stempel op het papier en schoof dit de sekretaris toe, zeggend :

- 't Betekent toch niets, want dit land blijft Duits, al schijnt gij nog op de terugkeer uwer eigen regering te hopen. Wat we hebben, houden we goed vast. En aan 't werk nu !

Een half uur later was de lijst gereed. De kommandant schreef er enige woorden boven en stuurde ze naar de drukkerij. Tegen de middag hing een nieuw plakkaat op Steenhove's muren. 't Was een oproep tot de aangeduide mannen en jongelingen in de namiddag naar de Kommandantur te komen.

Intussen moest Decloedt, de baas uit « De Drie Linden », de vader van Rosse Trien, voor Bauer verschijnen en de kerel hoorde tot zijn verbazing, dat hij tot burgemeester van het dorp was benoemd. Dat had hij wel nooit gedroomd. Hij nam de betrekking dadelijk aan.

Niet alle, in de lijst genoemde mannen verschenen. Tot hen, die wel aanwezig waren, zei de officier :

- Morgen om zeven uur komt ge hier in werkkledij. Ge zult arbeiden in het bos, daarvoor betaald worden en 's avonds naar huis kunnen terugkeren. Maar wee, wie niet op zijn post is !

De nieuwe burgemeester kreeg nu bevel met een groep soldaten de ongewilligen te halen. Velen bleken niet thuis te zijn en hun vrouw of moeder kon geen bescheid geven. Die wel in hun woning verrast werden, moesten de militairen volgen en in de school de nacht doorbrengen. Ze kregen spijs noch drank en konden alleen op de harde banken of op de vloer wat rust nemen. Het was een angstige avond. Over het dorp hing weer de vrees.

Ja, majoor Lucifer was dood maar zijn geest leefde nog... Die geest heerste in de nieuwe bevelhebber, die zulke despotische maatregelen nam.

Martha had haar zuster gezelschap gehouden in het grote, doodse doktershuis. Bertha sprak nog niet over haar val. Stil verrichtte ze enig huishoudelijk of herstellingswerk.

- De dokter blijft lang weg, zei de jonge vrouw. En moeder wacht mij.

- O, ga gerust naar huis.

- Maar ge zit hier zo alleen.
- Dat zal nog wel meer gebeuren... En moeder is ook alleen. Ik ben niet bang. Ga maar gerust heen!

Martha wachtte nog een wijle, maar de avond viel reeds en op de weg was het niet veilig. Ze nam dus afscheid en vertrok.

- Arme, arma zuster, zo jong en zo schoon en nu zo ongelukkig, mompelde ze. Hoe moet dat alles eindigen. We zullen het voor moeder niet verborgen kunnen houden.

Martha wandelde snel voort. Dicht bij Doornhage hoorde ze haar naam.

- Wie is daar? vroeg ze wat ontsteld.

- Jozef Lauwe...

- Gij, Jozef?

- Ja, ik ben gevlucht!

- Wilt ge u bij ons verbergen?

- Neen. neen...

- Ge moogt binnen komen.

- Neen, maar ik moet u wat zeggen.

Eensklaps begon Martha te beven.

- Hebt ge nieuws? stamelde ze.

- Ge moogt niet verschieten...

- Zeg het maar dadelijk! Frans is dood, hé? Hebt ge nu zekerheid.

- Maar neen, neen... Och mijn zie!e Gods, ik kan het niet voorzichtig zeggen. Zijn dat nu ook boodschappen om ze te verzwijgen? Frans leeft!

- Here God!

De jonge vrouw greep de man bij de arm.

- 't Is niet waar! riep ze.

- Ik zweer het u bij mijn zielezaligheid!

- Hoe weet ge het?

Ze begon te schreien.

- O, zeg alles! smeekte ze. Hoe weet ge het?

- Omdat ik hem, mardjie gezien heb!

- O, Jozef toch! Waar Jozef?

- Hier...

- Maar waar is hij dan? Zeg het alles, Jozef! Maar neen, ge meent het niet.

- Stil nu toch! Ja, ik heb Frans gezien... maar ik moest het u voorzichtig meedelen... Nu weet ge het... en houd u kalm, want een mens kan ook van vreugde ziek worden en zelfs dood vallen en dat ware nu toch een te slecht einde van zulk een goede zaak.

- Frans leeft... Gij hebt hem gezien... Och, Here toch! Waar Jozef?

- Martha!

Die stem...

De jonge vrouw keerde zich om en met een kreet van vreugde en wenend tevens viel ze Frans Hoornaert in de armen. Lang rustte ze tegen hem...

Beiden zwegen tot Frans zei:

- Kom in huis...

- O, God, is het waar?

- Ja...

- Is het waar? 't Is te schoon! Ik droom, hé? Ik heb het nog gedroomd...

- Kom in huis, Martha! Moeder weet het al.
- O, moeder weet het? Het is waar... Here God toch... Frans, gij zijt er...
De jonge man leidde zijn vrouwtje binnen.
Bazin Legein zat bij de tafel van geluk te wenen.
- Moeder, moeder! juichte haar oudste dochter, en ze schreide met de vrouw mee.

- Stil wat, vermaande Frans. We moeten zeer voorzichtig zijn, want zo de Duitsers het wisten.

- Och Here, ja, ge zijt soldaat!
- Ik moet me verborgen houden, ook voor de dorpelingen. Laten we de deur sluiten en zacht spreken. 't Is nu een rare, onveilige tijd. Er zwerven spionnen en Judassen rond. Dat is overal zo en zal hier ook wel zijn.
- Ik kan 't nog niet geloven, hernam Martha, en weer kuste ze haar echtgenoot.

- Arm vrouwtje, ge moet veel geleden hebben...

- En gij dan?

- Ik zal 't u allemaal vertellen. Martha komt niet thuis, zei moeder.

- Neen, zij dient bij de dokter.

- Dan zijn we gedrieën alleen.

- En Jozef...

- Die is al naar zijn moeder, om haar gerust te stellen. Welk een tijd toch!

- O, God zij geloofd, nu is alles weer goed!

Maar dan dacht Martha aan haar zuster.

Nog zwaar leed drukte op het huis.

O, waarom die zo donkere schaduw op hun geluk?

En uw vader, die dood is! zei Frans stil. En de mijne weg... waar mag hij zwerven?

- O, 't was zo wreed! Wat zou vader blij geweest zijn over uw terugkeer! Hij gaf mij altijd nog hoop.

Nu zou Frans vertellen. Bij Diest was hij gewond geworden, en hij had er achter moeten blijven. Een boer nam hem mee, nog even voor de Duitsers aanrukten, verborg en verpleegde hem. Door zijn wonde, waarvan hij nog mank liep was hij zwaar ziek geworden. Dit had weken geduurd. 't Ging niet om tiding te zenden. Tussen hem en zijn huis stond 't Duits leger. Toen hij genas, zon hij op middelen om toch naar Vlaanderen te komen. Na Antwerpens val was er kans. De reis duurde zeer lang, want vooral voorbij Antwerpen moest hij zeer voorzichtig zijn. De vijand maakte er jacht op oud-soldaten en die zich niet vrijwillig aanmeldden zouden als spionnen behandeld worden. Ook was Frans nog zwak en moest hij nog lang rusten bij de mensen, die hem gastvrij ontvingen en ondanks eigen gevaar verborgen. Maar nu was hij toch thuis en daar zat hij naast zijn vrouwtje. De doodgewaande...

Toen ze op hun kamer waren vertelde Martha haar geheim. Bertha moest moeder worden.

- O, ik kan het u zeggen, fluisterde ze. 't Was zo zwaar om het alleen te dragen.

De jonge man was zeer ontsteld door deze mededeling.

- Heb ik 't niet altijd gevreesd, dat het met uw zuster niet goed zou aflopen? vroeg hij. En wat nu?

Martha vertelde dan het plan van dokter Deblauwe.

- Ja, we moeten het voor uw moeder zien te verbergen. We zullen naar omstandigheden handelen. Wat een schurk, die Desmedt! En wat is er van Fried geworden?

- Dood!

- Dat is zijn loon.

- O, ik heb u nog zoveel te vertellen. Fried ligt in onze hof begraven en niemand weet het, buiten mij en Leon Wouters en de dokter, die hem gedood hebben.

- Zij!

Martha verhaalde het gebeurde.

- Wat een tijd! zei Frans, het hoofd schuddend. Hoe zijt ge er allemaal door geraakt! Ge hebt meer geleden dan ik!

Zo was dan toch één geluk op Doornhage teruggekeerd. Maar over de hoeve bleef nog een zeer duistere wolk hangen.

WERKDWANG

Een zestig burgers stonden met spaden en schoppen voor het gemeentehuis van Steenhove. Reeds lang voor de algemene deportatie, die over de ganse wereld zulk een verontwaardiging wekte, dwong de bezetter bij 't front Belgen tot militaire arbeid.

En zo was het nu op deze gemeente. Soldaten omringden de weerlozen. De kommandant kwam naar de groep.

- Hoeveel? vroeg hij aan een feldwebel.

- Tweeënzestig...

- Veel te weinig! Goed, ik zal strenger maatregelen nemen. De gevangenen uit de school zijn er ook bij?

- Ja...

- Deze mannen kunnen eerst naar 't werk gaan. En wee de onwilligen!

Zes burgers wierpen hun spade neer.

- Wat is dat? bulderde Bauer.

Een van de onwilligen zag hem onbevreesd aan en zei:

- Mijnheer, aan 't front heb ik drie zonen!

- Dat kan mij niet schelen!

- Maar mij wel! Zij vechten voor hun land en ik ga niet tegen hen werken!

- Raap de spade op!

- Neen! Ik kan niet tegen mijn geweten handelen.

Ook de vijf anderen weigerden. De kommandant gaf de spreker een slag met zijn karwats in 't gelaat en tierde:

- Zult ge nu gehoorzamen?

- Neen!

Weer sloeg de geweldenaar.

- Lafaard! kreet de burger, en eensklaps sprong hij op Bauer toe en greep hem bij de keel.

- Werken? riep hij. Werken voor de moordenaars van mijn zoons! Liever sla ik u met mijn spade de dikke kop in!

Soldaten rukten de woedende man van de Duitser af, en sloegen en schoppen hem.

De officier greep zijn revolver. Maariemand greep zijn arm, eer 't wapen afgevuurd werd. 't Was de pastoor.

- Niet schieten in drift, zei hij kalm.

- Ha, gij verdedigt die man!

- Hij ook was zich zelf niet meer meester! Ik kom hier om te protesteren tegen deze werkdwang.

- Goed! We zullen al die oproerkraaiers wel onschadelijk maken! Nog eens, neemt allen uw spade op!

De zes burgers bleven weigeren. Bauer gelastte enige soldaten hen naar de school te brengen.

- Die koppigheid zal u duur kosten! dreigde hij.

Tot de herder sprak hij:

- Ga naar uw woning! En die mannen marcheren naar 't bos. Daar zijn de opzichters van het arbeidersbataljon! En wie onwillig is, stoppen we in de school! Dat is nu de strafplaats! Gevangenis en honger! We zullen zien, wie het 't langst uithoudt, ik of de oproerlingen! Op rijen van vier! We zullen u orde leren. Aan de Kommandatur zal ik u voorbij zien trekken.

Bauer liep naar Desmedts woning en liet de dokter buiten brengen.

- Ziet ge, hoe ik ze dresseer, zei hij met een grijnslach.

Deblauwe keek droevig naar de burgers, maar zweeg.

- Welnu, wat zegt ge? hernam de kommandant, toen de groep voorbij was.

- Gij kent mijn mening.

- Ze gaan toch!

- Ik beken, dat ge de sterkste zijt.

- Ha!

- Dat wisten we trouwens. Maar het recht hebt ge niet aan uw zijde, mijnheer!

- Gij zijt immers reeds Duitsers hier! Die mannen werken voor hun keizer.

- Hatelijkheden kan ieder zeggen. Ik wenste u te vragen, wat ge nu voornemens zijt met mij te doen. 't Is toch in Duitsland ook wel de gewoonte iemand alleen door de rechtbank te veroordelen en dan nog na degelijk bewijs van schuld!

- Gij schijnt nog niet te begrijpen, dat ge tot een overwonnen volk behoort.

- Neen overwonnen is België nog niet. Diksmuide, Nieuwpoort, Ieper, Poperinge, zijn vrije steden. In het land achter de Ieperlee en de IJzer waait nog de Belgische vlag. We moeten afwachten hoe deze oorlog eindigen zal eer wij van overwinnaars en overwonnenen kunnen spreken.

Bauer voelde niet, hoe hij hier door de dokter geslagen werd.

- Er zijn Duitsers, die denken en spreken als ik, vervolgde Deblauwe.

- Gij bemoeit u veel te veel met zaken, die u niet aangaan! snauwde Bauer. Luister, ik laat u voorlopig vrij. Ge hebt werk in het lazaret. Maar ik zal u aanmelden, als een gevaarlijk man voor dit dorp.

- In welke zin gevaarlijk?

- Gevaarlijk voor de mensen, die gij opruit.

- Welnu, als ik daardoor gevaarlijk ben, beschouw ik zulks als een eer.

- Een eer, die u duur kan te staan komen! Ga nu maar heen en denk na!

Een nacht gevangenschap is licht... Maar er zijn in Duitsland veel kampen.

Deblauwe antwoordde niet meer en vertrok. Eerst begaf hij zich naar zijn woning. Hij kwam door het woud.

• Arm Houthulstbos, mompelde hij. Ook gij wordt door de vijand geschon- den, en eigen burgers moeten in uw dreven arbeiden tegen hun broederen.

DE BEKENTENIS

Meessen was door de Duitsers genomen. Enige dagen later veroverden dez- het puin van Diksmuide. Dat was de prijs van duizenden levens, van stromen bloed. Maar verder kwamen de troepen van de keizer niet, al had de opperste krijgsheer er op aangedrongen, dat op 1 november Ieper in zijn macht zou zijn. Belgen, Fransen en Britten sloten voor goed de weg naar Calais en de kanaal- kust af. Na de geduchte worsteling, een slag, die een maand had geduurd, na de gruwelijke moordering, kwam de onvermijdelijke verslapping.

Aan beide zijden nam men rust, en de strijd bepaalde zich tot schermutse- lingen en artillerieactie. Dat vernamen ook de bewoners van Steenhove.

Engelse gevangenen, die op het dorp verzameld werden, vertelden het. De burgers zagen de met slijk en bloed bespatte Engelsen en brachten hen voed- sel, bier en tabak, tot op Bauers bevel Duitse soldaten de mannen en vrouwen uiteenjoegen. De officier duldde die verbroedering niet en tot straf bepaalde hij, dat de dorpelingen gedurende vier dagen vanaf twee uur na de middag binnenhuis moesten blijven.

Vier gevangenen waren gevlucht en de kommandant beweerde dat het met de hulp van Vlamingen moest geschied zijn. 't Was dan ook de waarheid. De dokter had de Britten levensmiddelen, burgerkleden, geld en een gids ver- strekt.

Er was dus minder bedrijvigheid aan het front. De Duitsers legden toen grote depots en pioniersparken aan. Ze velden en zaagden bomen, ze maakten zich klaar voor een winterkampagne, maar bereidden zich tevens tot een nieuwe strijd voor.

En al de bewoners van het bos kregen bevel heen te gaan want 't woud van Houthulst zou een groot kamp en een geduchte veste worden. De verdrevenen bleven nog in de omliggende dorpen en ook Steenhove was geheel vol. Enige hoeven mochten voorlopig bewoond blijven, en zo ook Doornhage, waar Frans Hoornaert zich verborgen hield. Buiten het gezin en Deblauwe wist niemand, dat Martha's man teruggekeerd was.

Elke dag trokken troepjes werklieden onder geleide van soldaten het bos in. De onwilligen werden in de school opgesloten, nu de straffkolonie, door prikkeldraad omgeven. Bauer had de ramen aan de voorzijde laten dicht metselen. Daar binnen werd veel geleden, maar een vijftig dorpelingen trotseerden lie- ver al die beproevingen dan te arbeiden.

Zo kroop de novembermaand alledroevigst voorbij. Ieder begreep nu, dat de oorlog nog lang duren kon.

Op zekere dag kwam Steenhove in beroering. Plots verscheen in een Duitse auto mijnheer Desmedt met zijn vrouw en kind. De landeigenaar terug! Was het als gevangene? Maar neen, hij stapte zijn woning binnen en een halfuur later zag men de Duitse burelen verhuizen. Ze werden in 't gemeentehuis ge-

vestigd, waar de baas zijn herberg moest sluiten en toen met de zijnen vertrekken moest.

Later vernam men, dat Bauer bij Desmedt in de kost ging en beide dikke vrienden waren. Men sprak er schande over. Dat was nu de bevelhebber der burgerwacht, de stichter van het Rode Kruis, de rijke parochiaan, die het voorbeeld geven moest!

Deblauwe kwam thuis en zei zonder omwegen tot Bertha:

- Desmedt is terug op het dorp!
- Desmedt terug
- Ja, met vrouw en kind. En hij staat bij de Duitsers goed aangeschreven.

Hij is de boezemvriend van heer Bauer.

- Die schurk!
- Ja, nu leert men de karakters kennen. Maar mijd hem!
- Natuurlijk...
- Zijn straf zal ook wel eens komen!

Het meisje ging zelden uit. Nu en dan moest ze toch een boodschap doen. Dikwijls bezocht Leon Wouters haar. Ze was stroef tegen hem en dan vroeg de jongeling of zij hem niet meer beminde. Bertha gaf als reden op haar verdriet over vaders dood. Soms zei de dokter, dat ze met Wouters breken moest. Ze mocht hem niet verder bedriegen. Ze begreep dat ook, maar durfde niet...

Zekere middag, toen ze naar het dorp geweest was, ontmoette ze eensklaps de landeigenaar. De avond viel reeds. De schemer hing over 't dode, droevige land.

- Dag mijn liefje, zei Desmedt vriendelijk. Eindelijk toch eens alleen! Ik heb u al zo dikwijls afgeloerd.

- Gij zijt terug?

- Ja...

- En met uw vrouw...

- Ik kon niet anders. Door de oorlog kan ik niet scheiden. Sommige rechters en de advocaten zijn gevlucht...

- En goede vrienden met de Duitsers?

- Och, is 't niet 't beste? Zij winnen toch en blijven hier meester. Later doet iedereen als ik. Ik zie alleen wat scherper vooruit dan de anderen.

- Ge doet zaken voor hen, zeggen de mensen.

- De mensen! Luister, gij moogt het weten. Ik ben niet verder gevlucht dan de zee kust.

- Bij uw vrouw?

- Ja, ik moest haar toch eerst in veiligheid brengen. Dat was mijn plicht. Maar we konden nu niet meer weg. Anders waren we naar Engeland getrokken. We bleven dus en ge begrijpt, dat ik dan maar 't liefst naar huis kwam, vooral nu 't eerste geweld gestild was.

- Toen er geen gevaar meer was.

- Juist! En ik had kennissen onder Duitse officieren, mannen waarmee ik vroeger zaken deed. Zij zorgden, dat ik terug kon en mijn eigen woning kreeg. En nu babbelt men, dat ik spionage doe en wat weet ik al! Maar dat zal wel koelen zonder blazen. Laten we nu eens over wat anders spreken!

- Waarover?
- Wat zijt ge vreemd! Juist als alle mensen tegenover de gevluchten... Zou uw vader ook niet wijs gedaan hebben met weg te trekken?
- Och Here, ja!
- En de burgemeester? En Dillen en al die anderen, die nu op 't kerkhof liggen! Waarover ik spreken wil! O, ik heb zoveel aan u gepeinsd! Ja, ik ben terug bij mijn vrouw maar dat is hard voor mij!
- Welnu, ja, laten wij over wat anders spreken! zei Bertha op bittere toon.
- Wat doet ge raar!
- Ik ben kalm... och Here... ik ben zo kalm!
- Maar wat scheelt er u?
- Wat mij scheelt! Ik moet moeder worden! Verstaat ge me?
- Maar Bertha! riep Desmedt ontsteld.
- En wat nu? Gij zoudt mij trouwen...
- Dat kan toch niet!
- Neen...
- De oorlog...
- Steekt het niet op de oorlog! Gij hebt dat nooit gemeend.
- Ik zweer het u...
- Neen, zweer niet! Ge hebt al zoveel valselijk gezworen!
- Ik weet een oplossing, zei Desmedt snel.
- Wat dan?
- Ge verkeert met Leon Wouters.
- Zo, weet ge dat al?
- Ik heb het gehoord. Trouw met hem en ik zal u een goede bruidschat geven...
- Openlijk geven?
- Natuurlijk niet...
- En als Leon het dan merkt...
- Och, een scène! Maar hij is gek op u... en zal 't u wel vergeven.
- En als hij vraagt, wie de vader is?
- Fried...
- Ik heb u tot nu nog laten spreken. Luister nu ook eens naar mij... Ge wilt me al heel gemakkelijk overdoen aan een ander, en voor wat geld, uw smerig, vervloekt geld, waardoor ik zo verblind was.
- Als ge zo begint...
- Een smeerlap zijt ge! Nu weet ge, wat ik van u denk! Maar dat kan u niet schelen! Ik ben maar een boerendeerne en gij zijt de deftige landeigenaar. Ha, ik zou Wouters moeten bedriegen, zijn geluk breken en de schuld leggen op Fried.
- Ge hebt toch met hem verkeerd.
- En als ik nu eens bij uw vrouw kom en alles zeg.
- Waag dat niet!
- Ge geeft immers toch niets om haar! Dat hebt ge me zo dikwijls verzekerd. O, God, ik heb veel lust het te doen!
- Waag het niet, zeg ik u! Gij zijt in mijn macht. Ben ik de vader van dat kind?

- Och, neen, met de onrechtvaardige wet zal het arme schaap geen vader hebben!

- Gij hebt veel met Fried omgegaan! O, bedenk, dat ik u breken kan. Gij verkeerde met een Duitser toen 't al oorlog was!

- O, gij eendelijke, gij smerige lafaard! riep Bertha in tranen van woede uitbarstend.

- Stil toch!

- Ze mogen 't horen! Wat kan 't mij nog schelen? Ja, ik zei het u, dat Fried me vervolgde. Ik zei het u om uw leven te redden, omdat ik deernis had met u. En gij zoudt daar nu misbruik van willen maken om mij een verraadster te laten noemen.

- Alleen, als gij mij bezwaddert.

- Lafaard, wat een lafaard, ge bezwaddert uw zelf, na wat ge mij aangedaan hebt, ja, mij, daar in 't bos en op Martha's hof en in uw eigen huis!

- Wees nu kalm! We moeten zo niet voortgaan.

- Ga weg! Ik zou in uw vals gezicht willen spuwen! O, God, naar zo een smeerlap luisterde ik!... Ga weg, ga naar uw vrouw, bedrieger, en als ze mij uit de beek halen, schud uw hoofd bij anderen, over de lichtzinnigheid van de meisjes!

- Bertha, laten we eens rustig spreken!

- Ga dan weg, zeg ik.

- Wat is dat hier? klonk het.

Deblauwe was plotseling genaderd.

- Goedeavond, dokter, groette de landeigenaar. Ik sprak juist met dit meisje over de wrede dood van haar vader.

- Tegenover mij behoeft ge niet te veinzen. Ik weet alles... Achtervolgt ge dit kind nog? Is uw schuld nog niet zwaar genoeg?

- Mijn schuld? Hebt ge Fried gekend?

- Ja... heel goed. Hij was een schavuit, maar toch eerlijker dan gij, want hij werkte voor zijn eigen land, en gij heult tegen 't uwe. Ge hebt dit meisje ont-eerd en nu onteert ge uw land.

- Let op uw woorden!

- Gij hebt een machtige beschermer, ik weet het, maar uw boezemvriend, herr Bauer, zal u kunnen zeggen, dat ik hem niet vrees. Luister, ga heen en laat Bertha Legein nu met rust! Gij kunt uw kwaad niet meer herstellen... En weet, dat wij u allen diep verachten! Kom Bertha, we moeten naar huis!

- Maar ge zult naar mij ook luisteren, hernam Desmedt driftig.

- Niet nodig... Ik weet dat ge liegen zult. Dat Fried het meisje verleid heeft en gij onschuldig zijt... Leugens! Gij zijt de vader van 't kind, dat geboren moet worden. Kom, Bertha.

De grijsaard leidde haar heen.

- O, was ik toch dood! snikte ze.

- Maar ge leeft, en ge moet nu moedig uw toestand dragen... Er kan nog geluk komen voor u...

- Nooit meer!

- 't Leven is wonderbaar! O, God, ik ben nog gelukkig op mijn oude dag omdat ik zoveel smart lenigen kan. En ik meende, dat mijn geluk in mijn doods huis begraven lag.